

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Ethicæ Doctrinæ Elementa, Et Enarratio Libri quinti
Ethicorum**

Melanchthon, Philipp

Witebergæ, 1583

VD16 ZV 20638

De Distinctione IV.

Nutzungsbedingungen

[urn:nbn:de:hbz:466:1-56560](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-56560)

DE DISTINCTIONE IV.

ris naturalis & positivi.

Dictum est supra, multos esse vtilis locos
huius quinti libri, inter quos & hæc pars colloca-
tur, quæ fontes iuris, & distinctionem iuris natu-
ralis & positivi ostendit, & ex vera Philosophia
hæc explicatio sumatur, hoc est, ex consideratio-
ne humanæ naturæ, seu opificij hominis. Primum
scindendum est, Deum mirabili bonitate indi-
casse homini semina artium, quasdam primas no-
ticias, quæ sunt quasi rectrices totius vitæ. Hæ
primæ noticiæ vocantur principia & conclusio-
nes ex illis propè ductæ necessaria consequentia.
Sunt principia duplicia: speculabilia & practica.
Speculabilia sunt, quæ non immediatè gubere-
nant actiones morales, sed alias artes gignunt, vt
noticia numerorum, figurarum, & multæ Dia-
lecticæ & Physicæ. Quodlibet est aut non est.
Impossibile est causam esse deteriozem effectui,
vt horum principiorum speculabilium certitudi-
nem & firmitatem immotam & inconcussam
manere, manifestum est.

Principia practica sunt noticiæ à Deo mentis
insitæ, vt monstrent obedientiam Deo debita-
m, & discrimen honestorum & turpium, &
regant mores. Et quidem cum audis hominem
ad imaginem Dei, aut similitudinem conditum
esse, præcipuè cogitas de hoc ipso lumine, & vo-

O

luntas

luntate libera nondum auersa à Deo. Et in mente humana, quatenus similis noticia manet, similitudo est. Quantum autem decus, quantus honor est, quod Deus suæ sapientiæ radios in nos sparsit, & quod conditi sumus, tanquam specula aut libri mentis & sapientiæ diuinæ. Deinde & voluntas hominis ante auersionem congruebat cum voluntate Dei, obtemperabat enim illis notitijs, quas vult Deus ac probat, ardebat amore Dei, & studio omnium virtutum, & in corde nulla erat contumacia contra legem Dei. Hic tantus ordo, & hæc dona in mente, voluntate & corde, erant similitudo Dei. Sicut Paulus inquit Ephes. 4. Induite nouum hominem, qui secundum Deum conditus est, in iusticia & sanctitate vera, id est, rectè agnoscente Deum, non tantum externa disciplina. Est igitur lex naturæ illa ipsa noticia principiorum practicorum & conclusionum, que ex illis necessaria consequentia ducuntur, diuinitus insita mentibus humanis, non solum de moribus ciuilibus, sed primum de agnitione Dei & obedientia Deo debita, postea de moribus, qui referendi sunt ad hunc finem, ut Deus celebretur. Ac summa proposita est in Decalogo.

Stigelius his versiculis eleganter descripsit hæc semina indita homini:

Indidit illorum cœlestem in pectora lucem:

Noticiæ infundens semina certa sua.

Et vitæ præcepta dedit veræq; salutis,
 Servata iussit lege tenere viam
 Illi autem illustri præsentem mente videbāt,
 Atq; animo ardebant non dubitante Deū,
 Monstravi autem & fontem legis naturæ, &
 dixi propriè ac dialecticè quid sit, videlicet, notici-
 a in mentibus humanis nobiscum nascens, &
 diminutus insita, de Deo & de bonis moribus, seu
 discrimine honestorum & turpium. Estq; erudi-
 tius legem intelligere noticiam à Deo insitam,
 quam affectum, vt cum alij dicunt ius naturæ esse
 se communes inclinationes cum bestijs, nimis late
 vagatur hæc descriptio. Sunt enim affectuum
 diuersa genera in hominibus, alij boni, alij mali.
 Et quanquam aliqua bonæ σοφίας congruunt
 cum inclinationibus belluarum, vt, amor erga so-
 culem, sensus beneficij: tamen in tanta discordia
 affectuum, eruditius est, legem naturæ ad noticias
 reuocare. Noticiæ sunt regulæ, non affectus,
 ideo & Paulus definit legem naturæ noticias esse
 se, ad Rom. 1. & 2. Et quidem dicit has noticias
 teneri captiuas ab iniustis affectibus.
 Planius est igitur leges naturæ definire notici-
 as, præsertim cum necesse sit in his completâ
 cognitionem Dei, ab hac enim ordini leges naturæ
 necesse est, vt & Paulus testatur, & verè Philo-
 sophica ratione ostendi potest. Teneamus ergo
 leges naturæ noticias esse, & quibusdam, nec
 O 2 tamen

tamen omnibus congruere σοφία, id est, inclinationes naturales cordis, ac sequamur Decalogi ordinem, qui causas habet evidentes.

Quoniam enim horribilis confusio est humane vite, & multa contra hunc nature ordinem fiunt in privata & publica vita: tamen consideratio utilis est, & ut peccata agnoscamus, & ut aliqui saniores moderentur suos impetus.

Est igitur prima lex nature: Mens humana agnoscit Deum esse æternam mentem, conditricem bonarum rerum, & Deo obediendum esse iuxta discrimen bonorum & turpium. Huius legis multe sunt demonstrationes. Primum enim esse Deum, & curare humana, nec casu res oriri aut occidere, testatur pulcherrimus ordo nature, qui sine mente & consilio aliquo existere non potuit, & Physica ratio ostendit, in serie causarum necessario perueniri ad vnã primã causã, intelligentem, immensã potentia.

Deinde, cum mens intelligat naturam humanã à Deo ortam esse, intelligit nos subiectos esse causã, seu conditori, ac deberi ei obedientiam. Item, cum non frustra ordinauerit in mente hominis discrimen honestorum & turpium, & sit custos huius ordinis: atrociam enim scelera punit atrocibus pœnis, manifestum est eum postulare obedientiam.

Item, cum videat mens similitudinem esse di-

uina

ine & humanæ naturæ in cognitione, intelligit naturalem societatem esse Dei & hominum, & ordinem societatis seruandum, ita vt nos obtemperemus, & Deus det bona, & e contra, vt puniamur non obtemperantes. Ita Cicero sapientissimi dixit. primã esse homini cum Deo societatem.

Secunda lex naturæ: Sicut Deus est beneficus, & æqualis, ita intelligimus nos ad societatem candidos esse, vt beneficentiam & æqualitatem volumus. Est igitur lex naturæ: Neminem lædendum esse sine iusta & necessaria causa.

Tertia lex: Indita est homini noticia certo modo propagandæ & conseruandæ speciei, discernens humanam propagationem à cæteris animalibus, videlicet, certa lege coniugij, & vt hæc noticia magis perspiceretur, accessit manifesta promulgatio legis in Paradiso: Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carnem vnã. Hæc sententia tria complectitur. Prohibet quarundam personarum commixtionem, prohibet omnes vagas libidines, & vult coniugium esse conuentionem inseparabilem. Nam cum ait: Erunt duo, mas & fœmina prohibet vagari, & pluribus misceri. Et particula in carnem vnã, significat inseparabiliter unitos, sicut Christus hoc dictum interpretatur, Matth. 19. Nec dubium est, magno consilio Dei hæc legem ante cæteras clara voce promulga-

tam esse. Quia post lapsum noticia naturalis de hoc ordine coniugij futura erat obscurior.

Ideo voce Dei præmoniti sumus & Deus horrendis pœnis postea ostendit, sibi confusiones libidinum displicere, ut in diluuiio, in euerfione Sodomorum, in deletione Cananæorum. Et Græci scribunt, totam Atticam ante Cecropem obrutam esse diluuiio, & nominatim causfam addunt, fuisse id diluuium pœnam libidinum ideoq; narrant à Cecrope restitutas esse coniugij leges, & ut Sodoma perierunt sic Thebæ, & Sybaris, & maximæ vrbes Ionice propter similem causfam euerfæ sunt. Deinde bello Peloponnesiaco præcipuæ vrbes, Athenæ, Sparta, & aliæ, grauissimè afflicte sunt. Discamus igitur & timere iudicium Dei, qui est amans castitatis, & horribiliter edit & punit prohibitas libidines.

Quarta: Insitum est homini discrimen veritatis & mendacij, & noticia addita, quod Deus fit verax. Ideoq; à nobis, tanquam ab imagine sua postulat, ut simus veraces. Iudicat igitur menses veritatem in artibus, iudicijs, honestis factis, contractibus seruandam esse, & ut in cæteris legibus, utilitas sequitur honestatem, ut si in medicina non esset discrimen inter vera & falsa, daretur venenum pro remedio.

Quinta lex: Indita est homini noticia, ubi voluntates in quærendis rebus, & in communi

ratione non sunt similes, ibi dominia rerum distinguenda esse, & res legitimis contractibus pro rebus seu precio æquali communicandas. Sic Philosophi hanc noticiam ex causis quærendi & communicandi suntam, vocant legem naturæ, nisi alij hanc partem vocant ius gentium, quod Philosophi non discernunt à iure naturæ.

Est enim communis noticia, de qua omnium gentium sani homines consentiunt. Quod verò dicunt, Iure naturæ res esse communes ordo noticiarum considerandus est, Virumq; videt mens, In natura incorrupta res posse communes esse. Vbi vero causæ quærendi & communicandi non sunt similes, ut in hac naturæ corruptione, ibi mens relicto priore Syllogismo, amplectitur alterum congruentem ad præsentem naturæ imbecillitatem, is igitur nunc est lex naturæ.

Sexta lex: Diuinitus insita est cuiilibet animali appetitio conseruationis sui, nec solum in diuidi sed multo magis speciei, ideo enim & bestie diligunt sobolem, & pro ea dimicant ac oppugnant mortem, sed supra illam appetitionem, homini indita est noticia, ordinans officia defensionis, & pænæ. Etsi igitur in natura integra, nec pugna, nec supplicia, nec bella fuissent: tamen nunc, cum multi turbant societatem humanam, necesse est speciem conseruari, quod fit vel defensione subdita, vel postea certis pænis,

& vtrinq; rem ordinat ratio, constituit metas
 defensionis, & certis personis cognitionem, &
 officium puniendi mandat. Ac intelligit ratio
 tres esse poenarum causas, quarum prima est,
 Iusticia Dei, qui verè irascitur peccatis, & iram
 suam conspici vult in poenis presentibus. Certum
 est enim regulariter, omnia atrocia delicta puni-
 ri presentibus poenis, siue per magistratus, siue
 calamitatibus domesticis, quibus Deus opprimit
 fontes. Hinc tota vita hominum plena est inge-
 nitum calamitatum, quia Deus ostendit se verè
 irasci peccatis. Hæc voluntas Dei cernitur in
 experientia, cum in euerfione imperiorum, tum
 in priuatis singulorum calamitatibus, & decla-
 rata est initio voce diuina: Qui fuderit huma-
 num sanguinem, per hominem fundetur sanguis
 ipsius. Item: Qui gladium acceperit, gladio pe-
 ribit. Item, de periurij, de libidinum poenis sæpè
 dicitur.

Admonet igitur vniuersalis experientia hu-
 manam mentem de ira Dei. Sed iudicium mentis
 clarius esset, si natura hominis integra mansisset.
 Vt autem cæteræ leges naturæ admonent, qualis
 sit Deus, videlicet sapiens, diligens veritatem,
 æqualitatem, castitatem: ita hæc lex naturæ mo-
 net, qualis sit Deus, scilicet verè irascens violan-
 tibus regulam ab ipso nobis insitam, & acerrimè
 puniens scelera. Ac semper hæc regula sit in con-
 spectu

Ideo legem naturæ nobis impressam esse, ut doceat nos, & qualis sit Deus, & quæ sit voluntas Dei, & regat mores, ut ad illam voluntatem congruant.

Secunda causa pœnarum est, ut castigatus sit melior, vel tollatur muniendæ pacis causa, ut dicitur:

Sed immedicabile vulnus esse recidendum est, ne pars sincera trahatur.

Tertia causa est exemplum, ut cæteri deterriantur, regant mores diligentius, & sint modesti. Ad hanc igitur legem naturæ pertinet dictum: Vim repellere licet, scilicet ordinato modo à ratione & legibus, nec id dictum pugnat cum Evangelio, quod ait: Non vindicantes vosmetipsos. Si tunc enim Evangelium non delet ex mente hominis Arithmeticam: Ita non delet iudicium de vindicta ordinata, quod & diuinitus menti impressum est, ut sit testimonium iræ diuinæ, confirmatum voce cælesti: Qui fuderit sanguinem humanum, per hominem fundetur sanguis illius. Sed Evangelium prohibet inordinatam vindictam, quæ sunt in hac corrupta natura ingentes æstus cupiditatis vindictæ & iracundiæ, ruentes contra ordinem à Deo institutum, qui vult exerceri vindictam per leges & per magistratus, priuatim vero singulorum impetus ac manus coerceri vult.

Dixi quid sit lex natura, sumta a descriptione ex fontibus, ut in cæteris artibus, videlicet, ex distinctione principiorum, speculabilium & practitorum, & Catalogum utcumq; propositum, quo considerato, facile est singularum legum demonstrationes constituere, ut de prima lege sit hæc demonstratio. Necesse est effectum ordinatum à causa, obtemperare causæ, ut, Sol ordinatus obtemperat, homo ortus & ordinatus est à Deo, & agnoscat autorem, & ei obediat iuxta discrimen honestorum & turpium, ergo hunc ordinem tueri debet. Item: In imagine oportet lucere archetypum. Mens humana est imago Dei: Ergo in ea oportet lucere agnitionem Dei, & convenientiam voluntatis.

De secunda, Societas non potest conservari, nisi aequalitate & beneficentia. Homo est ad societatem conditus, ut generatio & educatio infantum testantur: Ergo etiam conditus est ad aequalitatem, vel Arithmeticam, vel Geometricam. Item, ad beneficentiam.

De tertia, Vis propagationis indita est cuiuslibet naturæ ad conservationem speciei, & qualislibet natura appetit speciei conservationem. Homini indita est vis propagationis. Et quia est natura rationalis ad imaginem Dei condita, id est, ad castitatem, intelligit propagationem certo modo ordinatam esse, & homo propagationis leges servat.

ae debet. Hic Syllogismus propter naturæ caliditatem obscurior est, ideo statim in Paradiso expressè ordinata est forma Coniugij: Erunt duo in carnem vnā, id est, inseparabiliter iuncti.

De quarta, Veritas est agnitio rei, sicut est: Homo conditus est ad res aspiciendas, & præcipue ad agnitionem Dei, & legis: Ergo conditus est ad veritatem.

De quinta, Vbicunq; causæ querendi facultates & tuendi, non sunt pares, ibi opus est distinctione dominiorum. Non sunt autem pares facultates querendi & querendi res in singulis hominibus in hac deprauatione naturæ. Necessaria est igitur rerum distinctio.

De sexta, Conseruatio speciei & ordinis necessaria est vniuersitati naturæ. Latrones & furæ turbantes societatem, moliuntur exitium speciei & ordinis: Ergo arcendi & tollendi sunt. Item, vt in mente diuina ordo est, & æternum ac immutabile discrimen honestorum & turpium: Ita necesse est in mente humana lucere discrimen honestorum & turpium, sed pœnæ & præmia faciunt discrimen: Ergo necesse est pro delictis pœnas constituere.

Recitavi leges naturæ præcipuas, additis dei demonstrationibus. Vt autem summa breuiter comprehensa semper in conspectu sit, Decalogus Exodi 20, traditus teneatur, qui dextrè intellectus,

lectus, iusto ordine has ipsas leges tradit, quas recensui. Sciant igitur studiosi Decalogum esse leges naturæ, & propter duas causas voce diuina reuelatum esse.

Primum cum in hac caligine humana naturæ post lapsum minus conspiciatur lex naturæ, rursus certa voce Dei repetenda fuit, deinde, quia necesse fuit homini ostendi certis Dei testimonijs, hoc iudicium naturæ impressum de bonis operibus, & de peccatis, verè esse iudicium Dei. Quare ab initio mundi leges Decalogi diuina voce repetitæ sunt, ut in Paradiso prima & sexta traditur. Et postea Genesis quarto capite præceptum de homicidio vitando traditum est, Quare autem solet, ut Aristoteles in textu quaerit, An lex naturæ sit mutabilis.

Breuis responsio est, Vt in cæteris artibus dicimus totam artem immutabilem esse, ita totus ordo vel harmonia legum naturalium est immutabilis, ut in medicina manet ordo demonstrationum, etiamsi alijs subiectis aliæ curationes accommodantur, ita hic manet ordo demonstrationum, etiamsi de usu rerum in natura integra aliter, aliter, in natura deprauata ratio præcipit.

Secundò sciendum est, quasdam leges simpliciter immutabiles esse, videlicet summas, quæ præcipiunt de agnitione vnius Dei: Item, ut maneat iurisiurandi religio, qua homo testatur

Deum

Deum esse spectatorem nostrarum actionum, & punit, ut puniat fallentem. Item, ut species humana conseruetur. Item, ut vitentur vagæ libidines.

Postea sunt aliæ inferiores de usu rerum externarum, quæ tñ cedunt superioribus, cum cõcurrentibus, superiore & inferiore, superior violatur, ut depositum reddendum est: At furenti gladius depositus non est reddendus, quia necesse est magis parere communi, præcipienti de conseruatione speciei: Neminem lædito: læderes autem multos, si furenti gladium redderes. Id etiam iuribus legibus seruatur: David dispensatione mitigat legem de panibus, quia scit moralia antefenda esse ceremonijs, præsertim extra casum confessionis. Maccabæus præliatur in sabbato, ut defendat ciues, in quos impij captata occasione sabbati, crudelius sauebant, sciebat enim scriptum esse: Volo misericordiam non sacrificium. Et hæc regula vulgaris hic obseruanda: Violatio iuris naturæ, est peccatum mortale.

Cum enim ius naturæ verè sit ius diuinum, et Romanos 1. & 2. Paulus testatur, sequitur violationem iuris naturæ verè esse violationem iuris diuini, & poenæ voluntatem Dei ostendunt. Regulariter enim Deus atrociora delicta certæ poenis in hac vita punit, ut hæc dicta ostendunt. Regulariter enim Deus atrociora delicta certis

tis pœnis in hac vita punit, vt hæc dicta ostendunt: Qui gladium acceperit, scilicet non datus à legibus, gladio peribit. Item: Honora patrem & matrem, vt sis longæuus super terram. Item: Manifestæ sunt pœnæ periurij & incestorum. Hæc regula sæpè multumq; cogitanda est, vt impetus ruentes contra naturam, magis frenemus metu iræ Dei & pœnarum. Item, vt sciamus Philosophiam moralem, quæ est explicatio iuris naturæ, consentaneam esse legi Dei.

IUS POSITIVUM.

Significat conclusiones propter rationem probabilem, additas legibus naturæ, congruentes cum illis, non dissentientes, vt lex naturæ præcipit puniri furtum. Hic legislator propter probabilem rationem modum pœnæ determinat. Alioquin punit grassatorem, aliter furantem non animo latrocinandæ, aliter punit fures, in ijs gentibus, quæ alioquin bona disciplina reguntur, aliter in gentibus ferocioribus. Sed congruat lex positiva cû hac regula, vt sit honor bono operi, & terrori malo.

CAPVT VIII.

DE TRIBVS GRADIBVS DELICTORVM, DE

dolo, culpa, & casu fortuito.

Et in foro, & in Ecclesia necesse est nosse delictum inter voluntaria & involuntaria delicta.

Quare